

niet alleen bij de kinderen is schuld. Ook bij de vaders is schuld. En niet alleen bij de vaders is schuld. Ook bij de kinderen is schuld.

Het goddelijk werk der hereniging zou deernig mislukken indien of alleen de kinderen tot hun vaders, of alleen de vaders tot hunne kinderen werden teruggeroepen. Het hart der vaders moet tot de kinderen wedergebracht. En het hart der kinderen tot de vaders. Het ééne moet geschieden. En het andere moet geschieden. Het ééne niet zonder het andere. En het andere niet zonder het ééne.

Tot de vaders moet gezegd: grijpt mee naar de toekomst der kinderen. En tot de kinderen: laat mee het verleden der vaders niet los. De vaders moeten aangespoord om mee vooruit te willen. En de kinderen moeten worden ingetoomd om niet vooruit te hollen. De vaders moeten durven. De kinderen moeten voorzichtig blijven. De vaders moeten moedig zijn met hunne kinderen. En de kinderen moeten bedachtzaam zijn met hunne vaders.

Daartoe moeten de harten tot elkander gebracht. Het wantrouwen der vaders moet weg. Het gemok der kinderen moet verstommen.

* * *

Daartoe moet Johannes de Dooper komen en vaders en kinderen beide brengen tot boete voor God.

Want de Christus komt. Hij komt met de wan. Hij zal Zijn dorschloof doorzuiveren. Hij zal weschudden uit de vaders en uit de kinderen, wat geen tarwe is, vol en zwaar van korrel. En het kaf en onder de vaders en onder de kinderen zal Hij verbranden met onuitblusschelijk vuur.

En de bijl ligt reeds aan den wortel der boom. Alle boom, hetzij hij tot de vaders of tot de kinderen wordt gerekend... alle boom, die geen goede vrucht voortbrengt, wordt nitgehouden en in het vuur geworpen.

Zoo worden vaders en kinderen beide tot boete bewogen. De Geest des Heeren doet dat. En in die boete vinden ze elkander terug en belijden voor elkander hun schuld. De vaders voor de kinderen en de kinderen voor de vaders.

Maar dan worden deze boetenden ook gewezen op Hem, die Zijn wonderlijk koninkrijk komt brengen. Want Hij is er, die als Lam Gods de zonden der wereld wegneemt. Hij is er, die met den Heiligen Geest en met vuur doopt. De vaders en de kinderen.

Nu hebben de harten der vaders die der kinderen wedergevonden. En de harten der kinderen hebben die hunner vaders nieuw ontmoet.

In de ééne boete voor God. Want de ban dreigt. En de levende God zal met dien ban de aarde slaan, indien vaders en kinderen elkander niet vinden willen.

Maar ze zullen elkander vinden. In de ééne boete voor God. En samen volgend den éénen Christus.

* * *

Zoo eindigt het Oude Testament. Zoo begint het Nieuwe Testament. Zoo is dat Gods boodschap door Maleachi. Zoo is het Gods boodschap door Gabriël. Zoo is dat het Woord Gods in de schaduw. Zoo is dat het Woord Gods in de vervulling. Dit zegt God toen. Dit zegt God nu. Dit zegt Hij aan Israël. Dit zegt Hij aan ons.

Wie ooren heeft om te hooren, die hoore.

G. R. K.

KERKELIJK LEVEN.

— De brochure van de vijf predikanten.

II.

De vijf predikanten keuren lang niet alles goed, wat Dr Geelkerken heeft gedaan.

Zij oordeelen (bl. 9): „Vanuit dit standpunt bezien, komt het ons voor, dat er in dit proces dingen geschied zijn, die niet strooken met den eerbied dien een ieder aan deze „Moeder" verschuldigd is. Daarom betreuren wij alles wat in dit proces van de zijde van den beklagde gezegd is in disharmonie met den plicht, „aan allen, die over ons gesteld zijn alle eere te bewijzen, ook met hunne zwakheden en gebroken geduld te hebben, aangezien het Gode belijft ons door hunne hand te regeeren" (Cat. vr. 104). Niet alleen binnen den kring der Kerk zelve, maar vooral tegenover hen, die buiten staan, en gaarne eene gelegenheid aangrijpen om de Gereformeerde Kerk, en in haar den Naam des Heeren te smaden, is het onze heilige roeping ook in den toon van ons spreken, alles te vermijden wat de eere onzer „Moeder" zou kunnen schaden. Het strekt daarom ons, en velen met ons, tot droefheid, dat Dr Geelkerken zich in de gevoerde discussies, en vooral in zijn publicaties, somtijds heeft uitgedrukt op een manier, die inzonderheid bij de buitenstaanders toejuiching vond, maar niet anders dan smadend geacht kan worden voor de meerdere vergadering, die in dezen tot behandeling van het geding geroepen was. De „beklagde" wekte somtijds den indruk, alsof hij meer een debat voerde met een tegenpartij, dan zich verantwoordde tegenover degenen, die het regeerambt uitoefenen in den Naam des Heeren. Wij ontkennen hiernede

niet, dat Dr Geelkerken geen rechtvaardige grieven heeft tegen de hem aangedane behandeling, maar de plicht der eerbiediging blijft daarmede onaangelaast. Wij spreken dan ook den wensch uit, dat Dr Geelkerken voortaan aan de heldhaftigheid en roedborstigheid van zijne strijdmanier meer pare de zachtmoedigheid en de reverentie, waartoe een „kind" verplicht is tegenover allen, die het „moederlijk" gezag vertegenwoordigen."

Wat zij laken in Dr Geelkerken betreft alzo den toon van zijn schrijven, de manier van zijn optreden. Daarin had hij meer blijk moeten geven van meer zachtmoedigheid en kinderlijke reverentie.

Het valt dan ook bijzonder op, dat zij den inhoud van wat Dr Geelkerken aan de Classis antwoordde geheel of bijna geheel buiten beschouwing laten.

Hadden zij de antwoorden van Dr Geelkerken aan een even nauwgezet onderzoek onderworpen als de vragen van de Classis, dan zouden zij stellig hun kritiek op Dr G. hebben moeten uitbreiden.

Dan zouden ook zij — wij kunnen het ons moeilijk anders voorstellen — gestuit zijn op „bedenkelijke uitlatingen".

Dan zouden ook zij passages gevonden hebben, waarover hun oordeel zou moeten luiden: onduidelijk en onwetenschappelijk.

Onduidelijk!

Want het valt toch niet te ontkennen, dat Dr Geelkerken bij zijn beantwoording van de Classis in- en uitredeneert; dat hij wat hij met de eene hand soms geeft, met de andere weer terugneemt.

Onwetenschappelijk!

Want al zouden wij niet gaarne iets afdingen op de hooge wetenschappelijke verdienste van zijn dissertatie, in zijn brochures komen beweringen voor, die o.i. voor de vierschaar van de wetenschap niet kunnen worden gerechtvaardigd.

Laat ons slechts twee dingen mogen aanslappen.

Allereerst zijn gebruik van den term: naïef realistisch. Wij kunnen in een blad als het onze hierop niet ingaan. Maar de filosofisch „bijgewerkte" behoefte slechts een boek over kennisleer of een inleiding in de wijsbegeerte (het doet er eigenlijk niet toe welk) op te slaan om zich te overtuigen, dat door Dr G. „naïef realistisch" geheel abusievelijk wordt toegepast. Wanneer hij in zijn laatste brochure — waarvan de schrijvers van „ons aller moeder" geen kennis meer nemen konden — van naïef realistisch deze toelichting geeft: „Nu is dit, gelijk althans een ieder, die eenigszins academisch geschoold is, geacht mag worden te weten, een algemeen gebruikelijke, wetenschappelijke vakterm ter aanduiding van die houding ten opzichte der werkelijkheid, waarbij men haar, zonder eenig nadenken daarover, neemt zooals zij zich onmiddellijk aan onze waarneming voordoet", dan is hij er toch heusch wel een beetje naast. Wij duiden dit niet al te euvel. Ieder kan niet op elk gebied van wetenschap thuis zijn. Maar dat neemt het onwetenschappelijke van het gebruik toch niet weg.

En om nu nog een tweede punt te noemen. Als Dr G. in zijn eerste brochure (bl. 18, 19) spreekt „van de hoogst denkbare werkelijkheid, maar dan ook van een werkelijkheid, die in haar volheid ons intellectueel „begrijpen" ten eenenmale te boven gaat", valt ook dit wetenschappelijk niet te handhaven. Vooreerst vertegenwoordigt de staat der rechtheid niet „de hoogst denkbare werkelijkheid". Maar voorts ook gaat elke werkelijkheid, zelfs de laagst denkbare, ons intellectueel „begrijpen" te boven. Het is een o zoo klein fragmentje van de laagst denkbare werkelijkheid, wat binnen het bereik van ons intellectueel „begrijpen" ligt.

Zoo ware er meer te relevereren. Doch genoeg. De vijf predikanten roeren het laatste genoemde punt wel aan, doch alleen om de Classis te becristiseren, niet Dr Geelkerken (bl. 13).

Evenzeer hadden zij de houding, door Dr Geelkerken in het geding aangenomen ontaktisch (wat ondoelmatig, onpraktisch enz. insluit), kunnen heeten.

In plaats, dat zij er op wijzen, hoe Dr G. door zijn weigering om te verklaren „bedoeld noch gezegd" een gelegenheid heeft laten voorbijgaan om de kwestie op de meest minnelijke wijze op te lossen, schijnen zij die weigering in bescherming te nemen, althans, zij bedienen er zich van als een argument om „Moeder" in staat van beschuldiging te stellen (bl. 23).

Laat ons eens aannemen, dat de Classis mistaste toen zij van Dr Geelkerken de verklaring vroeg „bedoeld noch gezegd", was het dan taktisch van hem om alles te zetten op dien éénen formeelen worp? Als hij een formeel bezwaar had, waarom dan daartegen niet geprotesteerd, maar niettemin aan den wensch van de Classis voldaan? Hij liet evenwel één der gewichtigste momenten tot oplossing van de kwestie voorbijgaan. Zou men dat taktisch of praktisch of iets dergelijks kunnen noemen?

Prof. Bouwman heeft in „De Bazuin" van 11 Dec. j.l. zoo naar waarheid opgemerkt: „Ook wanneer de dienaar meent, dat hij verongelikt is, moet hij niet te hoog staan om zich duidelijk te verklaren. Dat eischt het welzijn der kerken. Dat

eischt de eere Gods. Alles wat bevorderlijk kan zijn voor den welstand der kerk moet door den dienaar worden gezocht. De apostel Paulus zegt tot Timotheus: Een dienstknecht des Heeren moet vriendelijk zijn en de kwaden kunnen verdragen.... Het doet ons nog altoos zeer leed dat, toen de Classis meende opnieuw op de zaak te moeten ingaan, er van de zijde van Dr Geelkerken niet een duidelijke, alle misverstand afsnijdende verklaring gegeven is. Wat had een onrust in de kerken voorkomen kunnen zijn?"

Wij zeggen het Prof. Bouwman hartelijk na: het doet ons nog altoos zeer leed.

En om nog eens iets aan te halen, nu uit het bezadigde, dwingend logische, frissche artikel van den grijzen Prof. Lindeboom uit „De Wachter" van 1 Jan. j.l.: „Nu is m.i. toch dit wel duidelijk: als we alle omwindsels en bijhangsels terzijde laten, dan is de weigering van Dr G.: de bovenbedoelde nadere verklaring te geven, in beginsel de oorzaak van al de volgende actie. Is het nu niet meer dan erg, dat daardoor de Kerken nu al maanden lang in onrust gebracht zijn?"

Stellig, dat is meer dan erg.

Daar moeten toch ook de vijf predikanten het mee eens zijn!

Zij schrijven immers zelf in hun brochure „dat de Christen desnoods over ernstige formeelle bezwaren heenstapt, zelfs hetgeen hij formeel onrecht acht lankmoedig wil verdragen, wanneer hij slechts weet, dat de materiele waarheid onaangetaast blijft".

Was het taktisch enz. van Dr Geelkerken een tegen hem in werking stellen van het Ondertekeningsformulier zelf uit te lokken, door aan de Classis te antwoorden „dat aan dezen wensch der Classis slechts kan voldaan worden, indien deze wensch gegrond wordt op het Ondertekeningsformulier met zijn inhoud en nadere verklaring, met name van de daarin genoemde suspicie. Dan is het in overeenstemming met het Gereformeerd Kerkrecht" (Acta der Part. Syn. van Nd. Holland, bl. 63).

Dan — over dat alles zwijgt de brochure.

Zij besparen Dr Geelkerken een eenigszins gedetailleerde en gedokumenteerde kritiek.

Zij maken jegens hem een ruim gebruik van den veel bedekkenden mantel der liefde.

En wij zouden dat in hen niet durven misprijzen. Indien....

Ja, indien zij dezelfde houding hadden aangenomen tegenover de kerken in de Classis Amsterdam.

Dat klemt te hunnen opzichte te meer, wij zij de kerk als hun moeder beschouwen.

Den „zoon" met den mantel der liefde tegemoet treden, maar de „moeder" dat koesterende en verzoenende kleedingstuk te onthouden, dat kan toch niet goedgekeurd worden.

Of, om die zoon-moeder-idee, welke wij niet deelen, te laten voor wat ze is: ondanks al hun goede bedoelingen hebben de schrijvers der brochure Dr Geelkerken en de Classis „gemeten met tweemaal maatstaf".

Dat blijkt als met één oogopslag.

Dr Geelkerken komt er in de brochure af met nog niet één volle bladzijde.

Het requisitoir tegen de Classis loopt feitelijk van de laatste alinea op bl. 9 tot de eerste op bl. 27!

Is dat billijk?

De daden van den een te bekijken door een verklein-, die van den ander door een vergroot glas?

Het is toch zeker wel te zwak uitgedrukt als men beweert, dat de schrijvers den schijn van partijdigheid op zich hebben geladen?

Zij hebben helaas ook in deze hun kostelijk uitgangspunt verloorchend.

En die onbillijkheid bij hun beoordeeling is niet alleen gelegen in de lengte, in een verschil van bladzijden.

Maar ook in den inhoud van hun schrijven.

Zij nemen tegenover Dr Geelkerken de grootste égards in acht.

Sterk komt dit uit — ook Prof. Lindeboom wees erop — in deze zinsnede: „Het is natuurlijk mogelijk, dat de kwestie-Geelkerken tot oplossing komt door een vrijwillige verklaring van Dr Geelkerken zelve. Wij zouden in dezen wel den wensch kunnen uitspreken, dat hij het doe. Maar een voorschrijf projecteeren voor zijne gedraging past ons niet". (bl. 27).

Daartegenover achten zij het wel gepast een voorschrijf te projecteeren voor de gedraging van de Generale Synode. Zij kennen geen schroom om ten opzichte van haar uit te spreken niet alleen, wat zij „gewenscht", maar ook wat zij „billijk" achten.

Eilieve, is dat alweer niet een aanleggen van tweërlei maatstaf?

Maar hoe komen zij er toch toe om zóó opvallend tweërlei maatstaf te gebruiken?

Een stellig antwoord hierop verwachtte men van ons niet.

Maar wel vragen wij: heeft ook hier de zoon-moeder-idee hun geen parten gespeeld?

De schrijvers leiden de kritiek op hun „moeder"

aldus in: al hare ha en alleen e lege, maar heeft hare en met wij punt gezie synodale v met de vol geding gold sterk bewus gevoelig v deren. Teu m al de ja belijdenis e van de me nieuwe str aan onbill (bl. 9, 10) memoreerd Aan de p pedagogisc Zij moet naren des 1 en met wij Koukreet het karakter houden en geeren".

Dat is m ken, doch (bl. 12 lees toen zij haa gronden sus en ook bij moeder gen speciale ka

Is het me Als de (des Woords daarmee uit mondig zijn

Immers, z tooid is, zi En slimm wordt, dat te regeer takt.

Wij geloou den dienaar gedaan.

Deze zou digheid inbt Hierdoor dan toch e den ingevoe

Dat kan e verdedigd. Dat moet van ons Ge

Elke geda zou hebbet heerschen o Zij mag r Geelkerken

Voor al o boven den Zelfs in e ook op het Classis niet leren.

En toch t Zij make „feiten" ond in het sterl en anderen

Mag een Zou zij d ringsmaatreg andere dien

Is het ha ontzien om ; zijn „specia Dan zoudt neming de

Maar daar gend gewaar Alle pred handeling.

Als tweed schrijvers, d de jaren va lidenis en v

Maar is d Is dat iet Mag dat

tuigd van n dikanten? Waarom z

behandeling Wat heeft staan?"

De schrijv danom bew Het derde

een der „me een nieuwe Hoe?

Heeft de (

aldus in: „Maar natuurlijk heeft ook de Kerk in al hare handelingen te toonen, dat zij niet louter en alleen een bestuurslichaam, een rechterlijk college, maar vóór alles de „moeder“ is, die tot plicht heeft hare „kinderen“ zielkundig te verstaan en met wijsheid en takt te regeeren. Van dit standpunt gezien, rijst de vraag, of de Classisale en Synodale vergadering genoegzaam gerekend heeft met de volgende feiten. Ten eerste, dat het in dit geding gold een dienaar des Woords, levend in het sterk bewustzijn van een hooge roeping en uiterst gevoelig voor wat hem daarin zou kunnen hinderen. Ten tweede, dat deze dienaar des Woords in al de jaren van zijn arbeid ongerept was in belijdenis en wandel. Ten derde, dat hij als één van de meest sprekende vertegenwoordigers eener nieuwe strooming in ons kerkelijk leven, meermalen aan onbillijke beoordeelingen heeft blootgestaan“ (bl. 9, 10). En dan worden nog twee „feiten“ gememoreerd.

Aan de kerk wordt hier dus „vóór alles“ een paedagogische taak toegekend.

Zij moet haar „kinderen“, in dit geval de dienaren des Woords, zielkundig trachten te verstaan en met wijsheid en takt regeeren.

Konkreet genomen had de Classis alzoo met het karakter van Dr Geelkerken rekening moeten houden en hem met wijsheid en takt moeten „regeeren“.

Dat is maar niet een konklusie, die wij trekken, doch die de schrijvers zelf trekken. Op bl. 12 leest men: „Handelde zij als „moeder“, toen zij haar „zoon“ op de door haar aangevoerde gronden suspect verklaarde? Heeft zij bij deze daad, en ook bij haar verder onderzoek als een „wijze“ moeder genoegzaam rekening gehouden met het speciale karakter van dit „kind“?

Is het met deze beschouwing wel in orde?

Als de Classis ten opzichte van de dienaren des Woords een paedagogische taak heeft, wordt daarmee uitgesproken, dat de dienaren feitelijk onmondig zijn.

Immers, alleen zij, wier opvoeding nog niet voltooid is, zijn voorwerp van paedagogie.

En slimmer wordt het, wanneer er bij gevoegd wordt, dat de Classis over Dr Geelkerken heeft te regeeren, zij het dan ook met wijsheid en takt.

Wij gelooven, dat hierdoor aan de positie van dien dienaar des Woords ernstig wordt te kort gedaan.

Deze zou op die manier veel van zijn zelfstandigheid inboeten.

Hierdoor zou wel niet een hiërarchie, maar dan toch een matriarchie in de kerk worden ingevoerd.

Dat kan op grond van de Schrift nooit worden verdedigd.

Dat moet in strijd geacht met de beginselen van ons Gereformeerd kerkrecht.

Elke gedachte, alsof een Classis de bevoegdheid zou hebben om, op welke wijze dan ook, te heerschen of te regeeren, dient uitgebannen.

Zij mag niet één dienaar des Woords, ook Dr Geelkerken niet, voor een onmondige houden.

Voor al mag zij den eenen dienaar niet boven den anderen voortrekken.

Zelfs in een gezin werkt dat nadeelig. Daarom, ook op het standpunt der schrijvers, mag moeder Classis niet voor een bepaald kind voorliefde koesteren.

En toch eischen de vijf predikanten dat.

Zij maken blijkens de door hen aangevoerde „feiten“ onderscheid tusschen dienaren, die leven in het sterk bewustzijn van een hooge roeping en anderen.

Mag een Classis dat officieel konstateeren?

Zou zij door op grond hiervan een uitzonderingsmaatregel op Dr Geelkerken toe te passen andere dienaren des Woords niet blameeren?

Is het haar geoorloofd een „kind“-dominee te ontzien om zekere „uiterst(e) gevoelig“heid en om zijn „speciaal karakter“?

Dan zouden wij in de kerk krijgen een aanheming des persoons.

Maar daartegen wordt in de Schrift juist dringend gewaarschuwd.

Alle predikanten hebben recht op gelijke behandeling.

Als tweede karakteristiek „feit“ vermelden de schrijvers, dat „deze dienaar des Woords in al de jaren van zijn arbeid ongerept was in belijdenis en wandel“.

Maar is dat heusch karakteristiek?

Is dat iets speciaals van Dr Geelkerken?

Mag dat — dank zij Gods genade — niet getuigd van meer dan 99 percent van onze predikanten?

Waarom zou Dr Geelkerken dan een speciale behandeling verdienen?

Wat heeft dit te maken met „zielkundig verstaan“?

De schrijvers bewijzen hier waarlijk te veel en daarom bewijzen zij niets.

Het derde „feit“ stelt Dr Geelkerken voor als een der „meest sprekende vertegenwoordigers van een nieuwe strooming“.

Hoe?

Heeft de Classis bij de beoordeeling van recht-

zinnigheid met stroomingen te rekenen of eenvoudig met de belijdenis?

Misschien werpt iemand tegen: dat bedoelen de schrijvers ook niet. Zij spreken van onbillijke beoordeelingen, waaraan Dr G. als een van de meest sprekende vertegenwoordigers van een nieuwe strooming heeft blootgestaan.

Toch komt dit op hetzelfde neer.

Het is zeer wel mogelijk, ja hoogst waarschijnlijk, dat Dr G. aan onbillijke beoordeelingen heeft bloot gestaan, ofschoon voorzover wij weten de Classis nooit in de gelegenheid is geweest dit officieel vast te stellen.

Maar ook in dat opzicht vormt Dr G. geen uitzondering.

Aan onbillijke beoordeelingen blootstaan, dat is helaas nu eenmaal het lot van iederen predikant.

Het partikuliere van Dr G. zou dan ook alleen hierin kunnen schuilen, dat hij die onbillijke beoordeelingen onderging als een „der meest sprekende vertegenwoordigers eener nieuwe strooming“.

En of Dr G. dit inderdaad is, staat niet aan de Classis om uit te maken.

Er zijn verschillende „liggingen“ en stroomingen in onze kerken, maar een Classis heeft ze lustig en rustig te laten stroomen, zoolang zij voortstuwten in de bedding van de Gereformeerde belijdenis.

Maar voor zekere beweerde nieuwe strooming eenige voorkeur scheppen en haar mogelijke openbaardwording door een bevoorrechte behandeling van een predikant, die heet een harer meest sprekende vertegenwoordigers te zijn, is haar niet toegestaan.

Zij heeft ervan uit te gaan: Eén is uw Meester en gij zijt allen broeders.

Zoo hebben dan alle predikanten er aanspraak op met hetzelfde respect door een meerdere kerkelijke vergadering te worden behandeld.

Het psychologisch en paedagogisch argument, dat feitelijk eerbiediging van den een boven den ander bepleit, dient ter wille van de rechtvaardigheid te worden uitgeschakeld.

Wat wel van de kerk mag worden gevorderd, is, dat zij iederen predikant, omtrent wien zij een zaak in behandeling neemt, met lankmoedigheid tegentrede.

En nu geven de schrijvers van „ons aller moeder“ toe, dat het daaraan de Classis niet heeft ontbroken. Zij zeggen: „Het zij verre van ons de goede bedoelingen van de Classis ook maar eenigermate in twijfel te trekken. Wij meenen, dat de broeders, die in dit geding de leiding hadden, recht hebben op waardeering voor den ernst en het geduld, waarmede zij gedurig gepoogd hebben de zaak tot een bevredigende oplossing te brengen“ (bl. 11).

Van een „nieuwe strooming“ gesproken...

Enkele malen komen de vijf predikanten daarop terug.

Het wekt stellig het interesse, wat zij daaronder verstaan.

Om het goed recht van de „nieuwe strooming“ duidelijk te maken, gaan zij zelfs terug tot op den apostolischen tijd. „Zelfs de apostolische kerk kende deze groeistormen, en hoe droevig ook op zichzelf het conflict was tusschen de beide apostelen, Paulus en Petrus, ten opzichte van de oud-testamentische kwestie (Gal. 2), het sterk geprononceerde verschil in geestesgesteldheid en beschouwing gaf niemand aanleiding tot den wensch één van deze mannen, met de hun volgende groep, uit de kerk te zien verdwijnen“ (bl. 7).

Dit voorbeeld is al zeer ongelukkig gekozen.

Prof. Lindeboom beschouwt dit het liefst als een vergissing of een verschrijving. „Een en al vergissing: Lees slechts wat er staat in Gal. 2. Geen woord van „conflict“ uit kracht van „verschil“ in beschouwing, van deze mannen met de hun volgende groep! Paulus en Petrus waren het volkomen eens ten opzichte van de gelijkheid der Christenen uit de Joden en uit de heidenen (wat men ook liever niet „de oud-testamentische kwestie“ noemt)... 't Was geen conflict van overtuigingen, van exegetisch, dogmatisch of historisch-theologisch inzicht, maar een botsing van overtuiging en wandel, in één en denzelfden persoon... Tot eer van Petrus zij opgemerkt, dat hij die pijnlijke strenge bestraffing in 't midden van joden- en heiden-christenen zwijgend heeft aanvaard“.

Aan deze uitnemende opmerkingen hebben we niets toe te voegen.

Maar de schrijvers geven vervolgens ook als voorbeeld het verschil tusschen Supra- en Infralapsaristen, en dat tusschen Afscheidenen en Doleerenden.

Evenwel valt o.i. ook hier geen parallel te trekken.

Want wat Supra- en Infralapsaristen wilden, stond duidelijk afgetekend. Ook vielen de groepen van Afscheidenen en Doleerenden in het eerst zonder vrees voor mistasten te onderscheiden.

Maar daarvan schijnt bij de „nieuwe strooming“, waarop de schrijvers zich beroepen, geen sprake te zijn. Zij toch laten er zich aldus over uit: „In de plaats nu van de denk- en leervariëteit, die tusschen de groepen der Doleerenden en Afscheidenen bestond, teekent zich in de laatste jaren

een nieuw verschil in geestesrichting af, dat zijn oorsprong heeft in de verhouding tot enkele belangrijke vraagstukken, mede onder invloed van de groote cultuurbeweging dezes tijds aan de orde gesteld. Het is zeer moeilijk deze variëteit duidelijk te omschrijven, bijaldien zoovele verschillende factoren gelijktijdig inwerken tot het ontstaan van een zich onderscheidende strooming in het kerkelijke leven, en, helaas, zich ook tot deze richting rekenen sommigen, die duidelijk toonen, noch onze kerk, noch onze beginselen lief te hebben. De eene groep mag echter aan de andere, zoolang de Belijdenis onaangetast blijft, niet een blaam opleggen van rationalisme en conservatisme, noch omgekeerd van wereldgelijkvormigheid of Ethische tendenzen; al geven sommige excessen beiderzijds wel eens aanleiding tot gegronde kritiek“ (bl. 7).

Alzoo: de vijf predikanten achten het „zeer moeilijk deze variëteit duidelijk te omschrijven“.

Heel anders dus als bij de Supra- en Infralapsaristen.

En: tot deze richting rekenen zich helaas „sommigen, die duidelijk toonen, noch onze kerk, noch onze beginselen lief te hebben“.

Logisch geredeneerd, zou daarop moeten volgen: de kerk neme daarom de grootste omzichtigheid tegenover de „nieuwe strooming“ in acht en zie toe, dat de sommigen die duidelijk toonen noch onze kerk noch onze beginselen lief te hebben, niet in haar midden worden de doode vliegen, die de zalf van den apotheker stinkende maken.

Maar neen, heel slap vervolgen de schrijvers: de eene groep mag echter aan de andere, zoolang de Belijdenis onaangetast blijft, niet een blaam opleggen.

Tot waakzaamheid wordt de kerk niet aange-maand.

Nu meene men niet, dat wij vijandig tegenover de „nieuwe strooming“ staan.

Wij zien de zaak heel anders.

Er worden tegenwoordig tal van ideeën verkondigd binnen onze kerken, waarvan men vroeger zoo niet hoorde.

Voorzover ze voortvloeien uit een hooghouden van de eere Gods, roepen wij ze een hartelijk welkom toe.

Eenvormigheid worde nooit de vloek van ons Gereformeerde leven.

Maar wij moeten er dan ook zekerheid van hebben, dat Gods eer er door gezocht wordt en daarom moeten zij den toets van Schrift en belijdenis kunnen doorstaan.

Omdat de eenheid tusschen die ideeën niet aan te wijzen valt, spreken we liever niet van een „nieuwe strooming“, maar toetsen wij alle ideeën één voor één.

En vooral omdat er nieuwe ideeën worden aangeprezen door zulken, „die duidelijk toonen, noch onze kerk, noch onze beginselen lief te hebben“ kan met oppervlakkige toetsing niet worden volstaan.

Ook zijn we er niet gerust op, dat allen, die zich „onder invloed (stellen) van de groote cultuurbeweging dezes tijds“ zich allen wel klaar bewust zijn, dat niet de cultuurbeschouwing onze Schriftbeschouwing, maar omgekeerd onze Schriftbeschouwing onze cultuurbeschouwing moet beheerschen.

Daarom nemen wij liever elk geval op zichzelf.

Wij vinden het dan ook erg jammer, dat de schrijvers van „ons aller moeder“ den naam van Dr Geelkerken koppelen aan een strooming, die zeer moeilijk te omschrijven is en waartoe sommige vreemde elementen zeggen te behooren.

Bilijkheid brengt mee zijn zaak volkomen op zichzelf te beschouwen.

Hij mag niet naar een zoogenaamde „nieuwe strooming“ worden beoordeeld.

En een zoogenaamde „nieuwe strooming“ mag niet naar hem worden beoordeeld.

Overigens zouden wij, wilden wij het tegenwoordige verschil van geestesrichtingen binnen onze kerken eenigermate analyseeren, een niet te magere brochure noodig hebben.

Ook deze zaak lijkt ons weer veel ingewikkelder, dan „ons aller moeder“ zich voorstelt.

Al onze bezwaren tegen deze brochure uiteen te zetten, is niet doenlijk.

Maar wat wij niet mogen laten passeeren is de kritiek, welke daarin geoeffend wordt op de Onderzoekvragen, bij onze lezers welbekend.

Opdat men ons goed begrijpe en niet meene, dat wij ons geroepen voelen de Classis te verdedigen (wat zijzelf zeer wel kan) willen wij eerlijk bekennen, dat ook wij aanmerkingen op deze vragen hebben.

Indien wij ze hadden moeten opstellen, zouden zij zeker in menig opzicht anders zijn geformuleerd.

Wij willen nog verder gaan en ook te kennen geven, wat wel onze grootste aanmerking is: wij vinden enkele vragen omslachtig.

Dal bracht de methode mee, welke de Classis meende te moeten toepassen.

Zij volgt de preek-coupage van Dr G. op den voet.

Doch toen de hoogleeraren advies uithrachten,

stonden zij niet voor de kwestie: zijn de Onderzoekvragen voor verbetering vatbaar?

Daarop zouden denkelijk allen wel bevestigend hebben geantwoord.

Maar dit was het, waarvan zij zich rekenschap hadden te geven: zijn die vragen geschikt voor het doel? Zijn zij duidelijk?

En daarover bestond geen verschil van meening. Tegenover de kritiek „ons aller moeder“: onduidelijk, onwetenschappelijk, ondoelmatig enz. stellen wij: voldoende duidelijk en inderdaad doelmatig.

Noemt „ons aller moeder“ zo: onwetenschappelijk, wij noemen ze: niet-wetenschappelijk, wat een heel groot onderscheid is.

Zulke vragen mogen niet wetenschappelijk zijn. Over de rechtzinnigheid van een dienaar des Woords heeft in laatste instantie niet de wetenschap, maar de kerk te oordeelen en de kerkelijke vergaderingen bestaan niet enkel uit wetenschappelijke menschen.

Hebben de auteurs van „ons aller moeder“ het ons zelf niet voorgehouden: „Maar wat de kern en het wezen van de zaak betreft, is ieder meelovend Gereformeerde tot oordeelen bevoegd, en, in zoverre hem nog dingen duister zijn, tot onderzoek verplicht. Wij hebben in onze kerk geen „leeken““ (bl. 5).

Dat deze vragen niet wetenschappelijk zijn ingekleed, mag niet anders dan als een bijzondere verdienste geroemd.

De vijf predikanten echter geven in de plaats van de streng door hen afgekeurde Onderzoekvragen aanwijzingen voor juistere formuleringen. Laat ons eens zien of die inderdaad beter zijn.

— Ook een Juridisch Gevaar?

II.

Van juridische zijde zocht men het denkbeeld te propageeren, dat er in ons kerkrecht zulk een achterstand is.

Regelen, waaraan het wereldlijk recht reeds lang is ontgroeid, zouden door het kerkelijk recht nog worden aangehouden.

Iets daarvan klinkt ook door in de brochure „Ons aller moeder“, welke nog wel meer beweringen aangaande het kerkelijk recht uit, die niet kunnen worden onderschreven.

Maar te dixer zake zegt „Ons aller moeder“ (bl. 11): „Onze Kerkenorde is eeuwenoud, en opgesteld in een gansch anderen tijd dan de onze. Men dacht in dien tijd over sommige rechtsbegrippen anders dan wij, en de Kerk zelve stond in eene andere verhouding tot het burgerlijk recht dan wij. Een Kerkorde, thans opgesteld, zou zeer zeker (evenals een heilige liturgie) op sommige punten een ander beeld vertoonen.“

Men zou bijna vragen: herinneren de heeren zich niet, dat onze thans geldende Kerkenordening nog slechts twintig jaar oud is en dat op de Synode van Utrecht in 1905 de Kerkenordening van Dordrecht zóó grondig is herzien, dat wij, als we ons juist willen uitdrukken, niet meer spreken van de Dordtsche Kerkenordening?

Er bestaan nog wel uitgaven, waarin beide, de Dordtsche en de Utrechtsche Kerkenordening artikelsgewijze onder elkander zijn afgedrukt.

Vergelijkt men beide, dan ontdekt men, hoe ingrijpend het onderscheid is en hoe al wat niet meer op onzen tijd past is geschrapt en door nieuwe bepalingen is vervangen.

Deze oppositie tegen de Kerkenordening is dan ook niet billijk.

En nu deed men van juridische zijde het uitschijnen, dat de achterstand in het kerkelijk recht het best kon worden ingehaald door zich op sommige punten te konformeren aan het wereldlijk recht.

Maar ondersteld al, dat er in het kerkelijk recht van achterstand zou kunnen worden gesproken, dan heeft het toch weinig aantrekkelijks zich te spiegelen aan het wereldlijk recht, want er bestaat een communis opinio, dat daar de achterstand enorm is.

Het wereldlijk recht laat maar al te dikwijls het rechtsbesef onbevredigd.

Eenige maanden geleden kwam voor de rechtbank een zaak voor tegen iemand, die bij Kees Boeke, den bekenden Tolstoiaan, fietsen had ontvreemd. De man bekende, dat hij dat niet zou gedaan hebben, wanneer hij niet wist, dat Kees Boeke uit beginsel tegen zulke misdrijven geen aanklacht indient. De man werd vrijgesproken, want er was geen aanklager. De rechter kon niet anders. Hij hield zich aan de wet. Maar het rechtsbesef komt er tegen op.

Oud-minister Heemskerk wees er in een van zijn redevoeringen dezer dagen op, dat er tegenwoordig een neiging bestaat tegen zware misdrijven ongevoelredig lichte straffen op te leggen. Daarmee sprak hij uit, wat het rechtsgevoel van tienduizenden in ons land hun reeds had ingegeven.

Vrouwen, die om gewetensbezwaren haar stemplicht niet hadden vervuld, werden bij tientallen tot geldboete veroordeeld. Een dor rechtsgaf te kennen, dat hij het wel hard vond, maar te zijner verontschuldiging voegde hij eraan toe, dat dit niet lag aan den rechter, maar aan de wet.

En hoe in geval van „suspicio“ naar wereldlijk recht kan worden gehandeld, wordt uit sommige feiten openbaar, die het uiterst gebrekkige van het wereldlijke recht haast uitschreeuwen.

Nu zeggen we niet, dat dit geheel verholpen kan worden.

Maar wel waarschuwt het, dat toenadering tot het wereldlijk recht ons van eventuelen achterstand niet zal afhellen, maar juist aan geduchten achterstand zal helpen.

Bij het wereldlijk recht is de afstand tusschen den rechtswet en den zedelijken norm als het ware tastbaar.

Dat kan bijna niet anders. Het wereldlijk recht gaat immers slechts over uiterlijke maatschappelijke handelingen.

Maar in de kerk liggen rechtswet en zedelijke norm veel dichter bij elkander. Zij zijn door elkander heen gegeven als twee gouden draden.

Dat maakt het kerkrecht zoo anders, van zooveel hooger kwaliteit dan het wereldlijk recht.

En zouden we dan iets van lagere kwaliteit moeten invoeren om de hoogere kwaliteit te verbeteren?

Laarshoven — en dit doet alles af:

Het wereldlijk recht ligt op het terrein der algemeene, het kerkelijk recht op dat der bijzondere genade.

Indien men dan met beginselen van wereldlijk recht het kerkelijk recht zou willen verbeteren, zou dit neerkomen op een correctie van de bijzondere door de algemeene genade.

Men zou twee terreinen vereenigen, die gescheiden moeten blijven.

En zoo zou het eigen karakter der kerk worden miskend. HEPT.

Correspondentie. Ons wordt in zake Kerkelijk Leven zooveel gevraagd en toegesonden, dat wij in de onmogelijkheid verkeeren op alles van bescheid te dienen. Wat we kunnen afdoen, hopen we af te doen, maar dan na de Synode.

H.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Omdat er geen graan was, heeft de molen dezer rubriek gedurende een week of drie stilgestaan. Doch nu heb ik weer wat te malen.

Onze lezer D. te V. zond me de vraag, of het een gereformeerde kerk geoorloofd is een kerkgebouw te verkoopen aan vrijzinnigen voor de uitoefening van hun „godsdienst“.

Ik voel me altoos wat huiverig tegenover vragen over wat mag en niet mag. Natuurlijk niet, omdat ik tegen het stellen van dergelijke vragen op zich zelf bezwaar heb. Integendeel. Ik denk, dat heel wat christenen ze zich veel te weinig stellen. Wie ernstig begeert in alle dingen Gods welbehagelijk te wandelen, ontkomt er niet aan. Want het is nu eenmaal niet anders — de Heere onze God heeft ons Zijn wil nu eenmaal niet bekend gemaakt in den vorm van een levig wetboek, dat we slechts bij artikel zooveel en letter die hebben op te slaan om te weten wat ons in elk bijzonder geval staat te doen of te laten. Hij trok in zijn heilige Wet slechts de hoofdlijnen waarlangs de liefde tot Hem en den naaste zich heeft te bewegen, hier en daar nog wat verbijzonderd in de heilige historie en in bepaalde geboden. Duidelijk genoeg om niet in verlegenheid te laten, wie waarlijk door de liefde wordt geleid, en naar 't vermaan des Apostels, biddend de geestelijke zinnen oefent in het „beproeven wat den Heere welbehagelijk is“. Maar toch ook niet zóó duidelijk, dat we bij elken twee- of driespiong aanstonds onmiddellijk het pad onderscheiden dat we op moeten.

Daarom is onder ernstige christenen de vraag, of dit of dat al of niet naar Gods geopenbaarden wil is, niets ongewoons. En kunnen we bij biddend onderzoek en nadenken met een zaak niet in 't reine komen, dan is er niets tegen, dat we voorlichting zoeken bij elkander.

Doch daarbij dreigt dan velerlei gevaar, waarvoor en wie voorlichting geeft en wie ze ontvangt, de oogen terdege open moet houden.

Bij den eerste het gevaar, dat hij niet voldoende rekening houdt met allerlei omstandigheden, die voor het te geven antwoord van beteekenis zijn, en met het feit, dat het niet altoos voor allen hetzelfde kan wezen, wij ook — denk aan Rom. 14:14 — van iemands conscientie afhangt wat hem in een bepaald geval al of niet geoorloofd is; en bij den ander, dat hij aan het oordeel van wie hij zijn vertrouwen gaf, méér waarde hecht dan het hebben mag, en er zich door ontslagen acht van alle verder pogen om eigen inzicht en overtuiging te winnen.

Ik zeg dit niet, omdat de bovengestelde vraag deze gevaren, naar m'n oordeel, in bijzondere mate meebrengt, maar alleen omdat ze, als vraag naar wat geoorloofd is, me daartoe gereede aanleiding gaf.

Overigens behoort ze zeer stellig tot die vragen waarbij het niet vergeten mag worden. Want ze is er niet eene, waarop het juiste antwoord zoo maar voor de hand ligt. En ik geef m'n oordeel dan ook voor beter.

Het komt me voor, dat we bij de beantwoording ervan terdege goed moeten onderscheiden tusschen wat we bij dergelijke vragen zoo licht dooreenwarren: gevoels-overwegingen, en gronden, ontleend aan Gods geopenbaarden wil.

Voor het gevoel ligt er natuurlijk iets pijnlijks in voor een kerkeraad en voor een Gemeente, een gebouw, dat men oorspronkelijk bestemde voor de bediening des Woords, waarin men wellicht jaren-lang saamkwam om geestelijke opbouw te zoeken, en waaraan allerlei liefelijke herinneringen van geloofs-sterking en zielverkwikking verbonden zijn, te zien overgaan in handen die het in dienst zullen stellen van de propaganda des ongeloofts.

Een kerkeraad zal daartoe stellig niet spoedig besluiten. Bij keuze, zal hij zulk een overtoelig geworden gebouw zeker oneindig liever afstaan voor een of anderen tak van christelijken arbeid en zelfs voor een of andere maatschappelijke bedrijfsonderneming. Ook al zou dat op eenige geldelijke schade voor de gemeente komen te staan.

Maar dat het, als daarop, in verband met plaatselijke omstandigheden, zoo goed als geen kans bestaat en alle pogingen in die richting mislukten, ongeoorloofd zou

zijn zulk een kerkgebouw te verkoopen aan een vrijzinnige vereeniging, die er godsdienstoefeningen in gaat houden, zou ik niet durven zeggen.

Reeds niet om de konsekventies. Die konsekventies zouden toch meebrengen, dat een Gereformeerde Gemeente zulk een gebouw evenmin zou mogen verkoopen aan eenige corporatie wier doel en streven, om principiële redenen, haar volle instemming hadden. Ik denk b.v. aan een Hervormde of een Chr. Geref. gemeente.

Natuurlijk denken we er niet aan, die op één lijn te stellen met een moderne vereeniging. Maar als men een kerkeraad bij verkoop van een kerkgebouw verantwoordelijk acht voor 't gebruik dat de koper ervan maken zal, maakt een méér of minder hier toch geen principieel verschil. Dan zou een kerkgebouw zelfs voor geen bedrijfsonderneming verkocht mogen worden, indien h.v. te verwachten was, dat het in dienst zou komen van ont-heiliging van den Dag des Heeren.

En het eind zou dan kunnen zijn, dat men voor de keus kwam te staan, zulk een gebouw of af te breken of leeg te laten slaan. Is een gemeente nu rijk genoeg om dat te doen, dan kan ze daartoe besluiten. Maar anders wordt het toch een ernstige vraag, of het haar vrijstaat zulk een bezit geheel of voor een goed doel te vernietigen.

Intusschen zal men al deze konsekventies, om 's Heeren wille en in vertrouwen op Hem, moeten aanvaarden, als een kerkeraad, bij verkoop van een kerkgebouw, geacht moet worden verantwoordelijk te zijn voor wat de koper er mee doen zal.

Om die vraag draait de geheele kwestie.

En die zou ik niet bevestigend durven beantwoorden. Op maatschappelijk terrein laat men dezen regel nergens gelden. Voor een christen zou het dan ook schier onmogelijk worden handel te drijven. De verantwoordelijkheid voor wat een koper doet met het gekochte laten we overal voor rekening van hem-zelf, al zal de naasten-liefde hier soms een woord van waarschuwing eischen. En in het geval waarover onze vraag gaat, ware dat stellig op zijn plaats.

Doch overigens blijft de zaak een zaak van zuiver maatschappelijken aard. Of een kerkeraad of een particulier den koop sluit maakt hier geen verschil.

Doch, zooals ik zeide, ik geef m'n oordeel voor beter. V.

F.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

„Spinne, spinne, Liesken.“

Er bestaat een aardig en tegelijkertijd eigenaardig achterhoeksch versje, dat aanvangt met de woorden, die hierboven staan. Het luidt in zijn geheel:

Spinne, spinne, Liesken!

Elken dag un diesken.

Spins du neet, zoo hefs du neet

Zoo krigs du ok in oew kiskan neet!

Het is een eenvoudig en simpel versje, maar er spreekt levenswijsheid in. De oude gewoonte, dat een meisje haar eigen uitzet moest spinnen, om zoo tegen haar huwelijk haar kloerkistje goed gevuld te hebben, was inderdaad nog niet zoo kwaad. En de gedachte, dat een goede huisvrouw haar eigen huis in haar geheel moest kunnen verzorgen, was onzen voorouders lief.

Er is in onzen tijd meermalen reden, om te vragen, of we niet wat heel ver van dien ouden tijd af leven.

Het staat natuurlijk van te voren vast, dat er in de laatste tientallen jaren heel wat is gewijzigd, dat er toestanden zijn te constateeren, die men voorheen zoo niet kende, dat er door het leven ook aan onze meisjes eischen gesteld worden, waarvan men vroeger niet droomde, — maar toch dit alles neemt niet weg, dat één bepaalde zijde van het leven ook heel veel uit het oog wordt verloren.

Dat is deze: er kunnen uitzonderingen zijn, maar in 't algemeen genomen moeten we nimmer vergeten, dat de Schrift nog steeds de beste psychologie geeft van de vrouw. En volgens mijn Bijbel is de vrouw toch in de eerste plaats erop aangelegd om huisvrouw, om moeder te zijn. Hoe zeer trouwens ook de vrouw haar best doet anders te willen schijnen, in het diepst van haar hart is zij toch degene, die zich begeert te geven, en die haar moederlijke drift begeert uit te leven. Ook psychologisch gezien is dat vooralsnog een niet te loochenen feit. Immers zoolang, alle redematies ten spijt, een meisje gaarne met poppen speelt, zoolang een bakvischje een mager poesje of een ongelukkig mormeltje van een strathondje vertroeft, zoolang zij zich intuïtief geeft voor wat haar zachte hand vraagt en haar intuïtie — zonder rede-neering — juist behoeft, zoolang ondanks alle theorie in het diepst van de meisjesziel leeft de vraag om zich te mogen geven. — zoolang krijgt onze Bijbel ook in de practijk steeds weer gelijk.

En nu willen we niet zeggen, dat het niet nuttig is en goed, dat onze meisjes wat leeren, dat ze zelfs veel leeren. In de eerste plaats toch eischt de samenleving in onzen tijd iets anders dan voor eenige tientallen van jaren, en ten tweede is er een zekere maatschappelijke ontwrichting, waardoor veel meisjes langen tijd, en soms ook voorgoed ongetrouwd blijven. Enkel en alleen zijn er ook ongetrouwde, die, door een bijzondere levensleiding, zelfs een soort levensroeping kunnen vinden, zóó, dat ze straks niet meer naar het huwelijk begeeren. Maar dit alles is geen regel. Regel is het, dat onze meisjes gaan trouwen. Ik heb geen statistische gegevens bij de hand, maar ik zou wel haast durven zeggen, dat ook van onze meisjes, die academisch ge-

1) Zie „Bij ons, in 't land der Sakoes“, Hitz. Ruys' t. M. Utrecht, pag. 229

vormd zijn welijksboof onze ondes, enz. danks het onze meis, vrouw kun Maar nu Men kla

het leven, allerlei kla, toch een v, denk ik es, naar één E, te wenden. herhaaldelij is, in ge, huishouding, ze nog een, uit de oud, Neen, ze be, niet; maar, dat mooie, gelegenhede, nieuw te t, eigen japon, van die va, een kleiner, netheid en, waarde is, van het let, niet oer, i, kinderen a, stukse vle, straks een, kent de w, kinderkleert, dagsmaal o, dienst en be, Dat hiern, aangeroord, d'eenen kar, die niet in, ten, iets k, eisch, dat, Het is no, een goede, Maar nu, Och, het, nog eens or, er vaak ge, de dames, hebben door, zich leerden, missies voo, vinding —, laat uw kind, en dat dan, zu) zeggen, het kind o, „gaat“. Al, materiële t, betrekking g, de kost voo, loort. Dat n, gulden plus, geen zeldzaa, minstens zo, (ingeregeld), minst vijf h, van achttier, kantoor méé, ik er nog n, gezonder is, dan steeds t, (vaak op een, Bovendien, gevaren, die, soneel —, winkel mee, zu „allerle, onderschatte, groot magaz, diefstal, dei, werden gefo, de helft der, verscheidene, gen. — dus, lieven“!)

En dan d, Hoevele, heele leven, tot vrouw g, uit een win, Men verst, jos, die zoo, kunnen zich, gezinsleven, Er zijn o, verstaan ha, of in een v, laten leven, of aan-merki, Maar dan is, inzicht in h, betrekking. I, en hoe het, maar helaas, Er werd in